

Karpiński, Rafał

"Studia i materiały z dziejów duchowości", Karol Górski, Warszawa 1980 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 72/1, 170-171

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

zmiennych metod postępowania, stosowanych przez wyspecjalizowany zespół ludzi powołanych do tych zadań przez odpowiednie organa władzy państwowej". Dzieje polskiej dyplomacji średniowiecznej sprowadzają się zresztą, jak przyznaje z melancholią redaktor syntezy, do historii politycznej, wobec braku źródeł związanych z dyplomacją jako instytucją.

Łatwo wykazać, że podana tu definicja dyplomacji jest trochę niepełna. Dyplomacja to instytucja, ale w rozumieniu autorów syntezy instytucja wybitnie instrumentalna. Taki pogląd na dyplomację jest anachronizmem, przeniesieniem w przestrzeń dziejową dzisiejszej roli dyplomacji, która jest instytucją obumierającą. Nie jest rzeczą zupełnie jasną, czy redakcja syntezy zdaje sobie sprawę, że pisze się tu dzieje czegoś, co dziś pełni funkcje czysto instrumentalne, formalne i techniczne, i być może w niedalekiej przyszłości zupełnie zaniknie. Dyplomacja specjalnych wysłanników, „gorące linie” telefoniczne, błyskawiczne konsultacje głów państwa w znacznym stopniu ograniczają potrzebę istnienia tradycyjnego aparatu dyplomatycznego, sprowadzają go do roli pomocniczej i reprezentacyjnej. Fakty te, mimo że nieświadomie, ale niewątpliwie zaciążyły na sposobie podejścia do dyplomacji. Brak zrozumienia dla kreatywnej roli dawnej dyplomacji zmusza redaktora całości do zawitych, choć trzeba przyznać interesujących wywodów teoretycznych, mających uzasadnić potraktowanie w syntezie epoki rozbiorów. Istniejącą wówczas dyplomację redaktor zalicza do instytucji narodowych — po uprzednim podzieleniu instytucji publicznych na państwowe i narodowe; do tych ostatnich zalicza obok dyplomacji np. szkołę. Z zarysu problematyki wynika, że w syntezie pominięto dyplomację emigracyjną po 1945 r., która niewątpliwie rzutowała na politykę państw zachodnich wobec PRL, a nie była przecież ani państwowa, ani narodowa.

Tom podzielono na siedem części. „Dyplomację polską wczesnego feudalizmu X w. — 1306 r.” napisał G. Labuda; Dyplomację w dobie zjednoczenia 1306—1382 — Z. Kaczmarczyk. Dalej wedle królów: Jadwiga i Jagiełło — Z. H. Nowak, Władysław III — M. Biskup, Kazimierz Jagiellończyk 1447—1466 — M. Biskup, 1466—1492 — K. Górski; Olbracht i Aleksander — M. Biskup; wreszcie lata 1506—1572 — R. Żelewski. Każda część, obok zarysu głównych problemów polityki zagranicznej zawiera krótką informację na temat przemian ustrojowych oraz rozdziały o organizacji i o metodach (technice) dyplomacji polskiej. Wydawnictwo cenne choćby ze względu na brak syntez polityki zagranicznej Polski w średniowieczu od czasu Zachorowskiego i Dąbrowskiego.

Z.M.

Karol Górski, *Studia i materiały z dziejów duchowości*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1980, s. 455.

Jest to zbiór studiów opracowanych przez K. Górskiego w przeciągu 45 lat. Przeważają rozprawy drukowane wcześniej (26), w tym trzy spośród nich otrzymały zmienioną postać. Rozmiary studiów wahają się od jednej do kilkudziesięciu stron. Inspiracją studiów nad duchowością — o czym wspomina autor — był klasyczny dzisiaj artykuł Stefana Czarnowskiego „Reakcja katolicka w Polsce w końcu XVI i na początku XVII wieku”, w którym negowano istnienie w Polsce mistyki. K. Górski podjął badania w celu skorygowania tej tezy. Rozpoczął serię „Pisarze ascetyczno-mistyczni w Polsce, w której do wojny ogłoszono dwa tomy: 1. poświęcony benedyktynkom reformy chełmińskiej, 2. karmelitance bosej Annie Marii Marchockiej. Po wojnie autor znacznie rozszerzył problematykę

i zakres chronologiczny badań. Pierwotne zainteresowanie szeroko rozumianą mistyką przemieniły się w badanie życia wewnętrznego, tożsamego z francuskim *spiritualité*, rozumianego jako „system wartości, zasad i metod służących w zdobywaniu doskonałości”; ów system czy raczej systemy tworzą mistrzowie życia wewnętrznego. Wyodrębnia się tym samym życie wewnętrzne od religijności czy też pobożności ludowej, bowiem „duchowości ludowej nie ma”. Ta należy raczej do życia emocjonalnego niż intelektualnego.

Niniejsza książka wbrew tytułowi poświęcona jest nie tylko życiu wewnętrznemu, określönemu w innym miejscu jako religijność osób i grup (odczuwa się tu chwiejność stosowanej terminologii), ale także szerzej pojętej religijności i historii Kościoła. Chronologia obejmuje wieki X—XX, problematyka polska dominuje i przedstawia się ją na tle ogólnoeuropejskim.

Zgrupowane w tomie studia ułożono w pięć działów: I. „Drogi syntezy” ma charakter teoretyczny i dobrze oddaje ewolucję myśli autora; II. „Studia monograficzne” ukazują m.inn. duchowość zakonną (benedyktynów, dominikanów, krzyżaków), religijność późnośredniowieczną, potrydencką) należy tu bodaj najważniejsza rozprawa z niedrukowanych: „Problematyka religijności w epoce potrydenckiej”) oraz wybrane postaci z XIX w. (Bogdan Jasiński, ks. Bronisław Markiewicz); III. „Drobne prace i artykuły” grupuje, poza dwoma, drukowane rozprawki, które traktować należy jako szkice czy konspekty większych prac. Dotyczą one m.inn. jezuitów, św. Stanisława Kostki, św. Brygidy i Doroty z Mąków; IV. „Źródłowe przyczynki i materiały” zawiera nieznanne w czasie opracowywania wymienionego wcześniej tomu poświęconego Annie Marii Marchockiej (1603—1652) materiały z biblioteki klasztoru na Wesolej w Krakowie, dotyczące tej karmelitanek bosej, w tym spis cudów; V. „Recenzje” liczy stron 14, recenzji zaś osiem, w tym jedną wcześniej drukowaną. Sądzę, że bez szkody dla czytelnika można je było pominąć, mają bowiem przede wszystkim charakter sprawozdawczy, a dotyczą czasem książek sprzed trzydziestu kilku lat. Poważnie daje się odczuć brak indeksów, w tym rzeczowego.

Wydawnictwu należy się podziękowanie za udostępnienie ważnego, rozproszonego dorobku K. Górskiego. Oby prezentowany tom inspirował badania nie tylko nad życiem wewnętrznym poszczególnych szkół i pokoleń, ale gruntowne badania nad religijnością masową (ten termin wydaje mi się szczęśliwszy niż „religijność ludowa”). W tym zakresie robi się niewiele, a niejedna z prac, co gorsza, razi dyletantyzmem, bądź ociera się o banał. Zaś bez przebadania religijności nigdy w pełni nie zrozumiemy społeczeństwa polskiego.

R.K.

Revue Internationale d'Histoire Militaire, nr 46, 1980, Edition de la Commission Turque d'Histoire Militaire, Ankara 1980, s. 298.

Kolejny numer czasopisma opracowany przez historyków tureckich w całości poświęcony jest wojskowym dziejom Turków. Artykuły w języku angielskim (ze streszczeniami francuskimi) obejmują okres od ekspansji Seldżuków (bitwa pod Mantzikert w 1071 r. tur. Malazgirt) do XX wieku (udział brygady tureckiej w wojnie koreańskiej i przymierza tureckie po ostatniej wojnie).

Historyka polskiego mogą zainteresować dwie rozprawy: M. Erendila „Emergence of the Ottoman State: an Outline of the Period between 1299—1453”, który nieco miejsca poświęcił bitwie pod Warną (s. 55—57) oraz A. Arkayina „The Second Siege of Vienna (1683) and its Consequences”. Wszystkie artykuły, z wyjątkiem jednego, opracowali wyżsi dowódcy armii tureckiej. Oparte są na